

...hogy élni tudjunk
a természet adta
lehetőségekkel

ÖRÖKSÉG: GOMBÁSZÁS, MINT ÖKOSZISZTÉMA-SZOLGÁLTATÁS ÉRTÉKELÉSE ÉS TÉRKÉPEZÉSE

NÖSZTÉP ZÁRÓKONFERENCIA

2021.12.01.

Fabók Veronika, Kisné Fodor Livia,
Babai Dániel, Kelemen Eszter,
Kovács Eszter, Könczey Réka,
Tanács Eszter és mikológus
szakértők

ökoszisztéma-
szolgáltatások

a természet ajándékai

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

- Kulturális örökség: ökoszisztéma (pl. erdő) vagy élőlénycsoport (pl. gombák) által szolgáltatott tudás, kulturális normák, szokások, identitás

- Hagyományos tudás: kumulatív jellegű, több generáción átívelő, felmenők, kortársak, közösség tagjai által és saját tapasztalat alapján, kulturálisan beágyazott, sajátos világkép kapcsolódik hozzá, helyi érvényességű állítások, dinamikus
- Helyi tudás: nincs vagy rövid idődimenziója van (30-40 év)
- Tudományos tudás: nem beágyazott a helyi kontextusba, térben, időben sem lokalizált, általános törvényszerűségek leírására törekszik

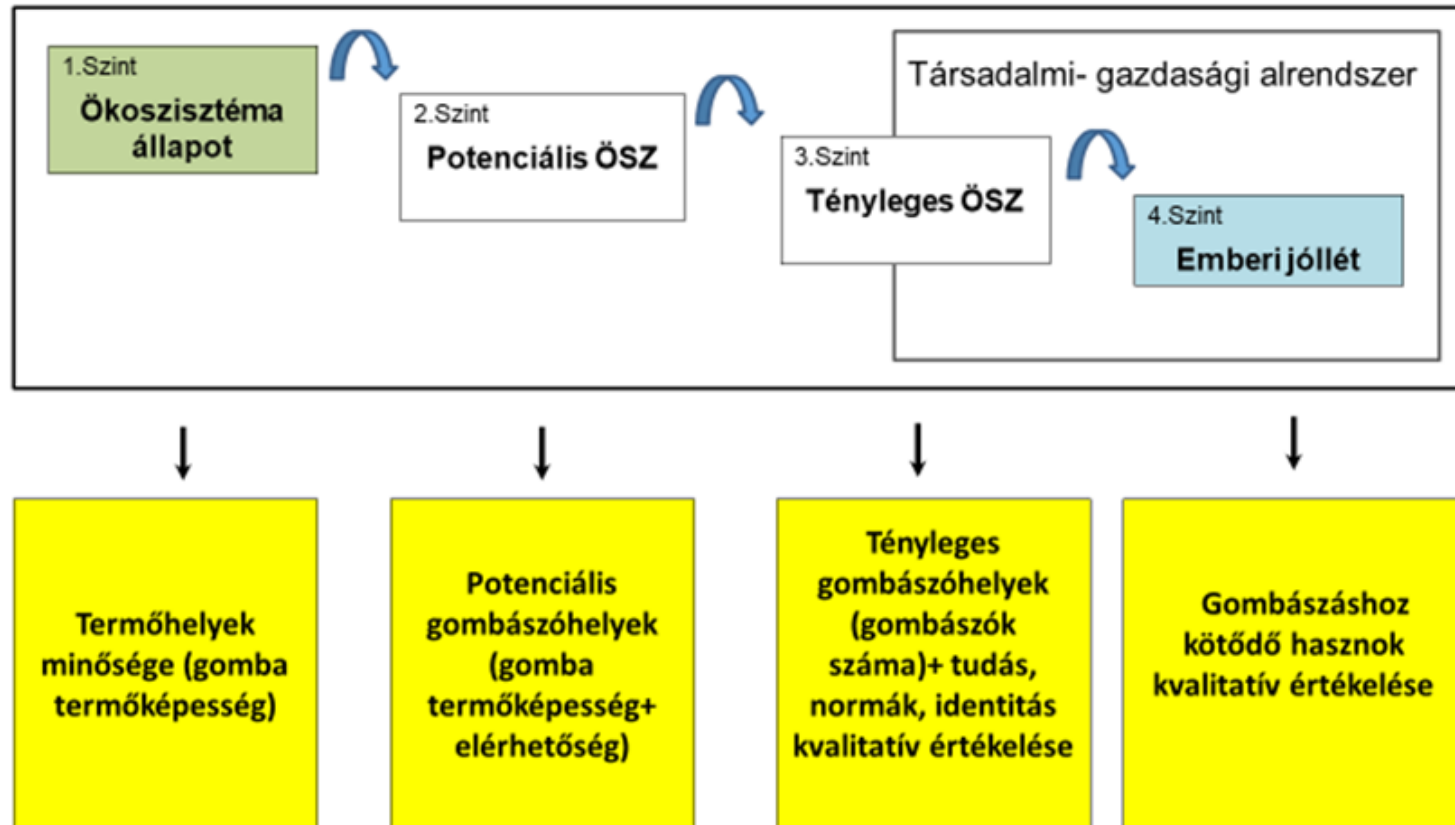
- Normák és szokások: kapcsolódnak tudáshoz, gombák fenntartható használatát, a gombászáshoz kapcsolódó etikus viselkedés szabályai
- Kulturális identitás

- KÖSZ-t a gombászáshoz, mint tevékenységhez, illetve a tevékenység megvalósulásának helyéhez, a gombászóhelyhez kötöttük, ezek hozták létre a kulturális ökoszisztéma-szolgáltatást
- 1. szint: Termőhely minősége: **kvantitatív mutatószámok**
- 2. +3. szint: Potenciális és aktuális gombászóhely: **kvantitatív mutatószámok**
- 3. +4. szint: Tudományos, hagyományos vagy helyi, és hibrid tudást, illetve a gombászáshoz kapcsolódó normákat, a gombászáshoz kapcsolódó identitást és a gombászáshoz fűződő hasznokat **kvalitatívan értékeltük**
- 2-4. szint: részben vagy teljesen a gombászok percepciói alapján, elsődleges adatgyűjtés, kérdőív (374 kérdőív)
- Válaszadók nagy része urbánus környezetben élt (kisebb városban, megyeszékhelyen vagy a fővárosban), felsőfokú végzettség, foglalkoztatottak, nyugati határrész és az Északi-középhegység keleti része alulreprezentált

GOMBÁSZÁS: ÉRTÉKELÉS MÓDSZEREI

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

1. szint: gombatermő-képesség

A természetvédelem országos programja.

Jó termőhelyek: gombatermő-képesség indikátor és térkép

- Cél: az **élőhelyek állapot-értékelése** a gombászás szempontjából
- Indikátor: **gombatermő-képesség**: Egy-egy terület gombatermő-képességét az ott termőtestet képző gombafajok sokféleségén és a képződő termőtestek mennyiségén keresztül jellemezhetjük.
- Gombatermő-képességet elsősorban meghatározó tényezők:
 - Természeti adottságok: vegetáció összetétele, ökoszisztéma állapota, klimatikus viszonyok (csapadék és hőmérséklet), talajviszonyok (pH).
 - Az erdők természetessége, a természetes folyamatok működése, mozaikos és különböző erdőfejlődési fázisok, korcsoportok megléte, holtfa jelenléte
 - Az egy vagy kevés fafajból álló erdők, és az idegenhonos fafajú, egykorú állományos termőképessége rosszabb.

ökoszisztéma-
szolgáltatás

a természet ajándékai

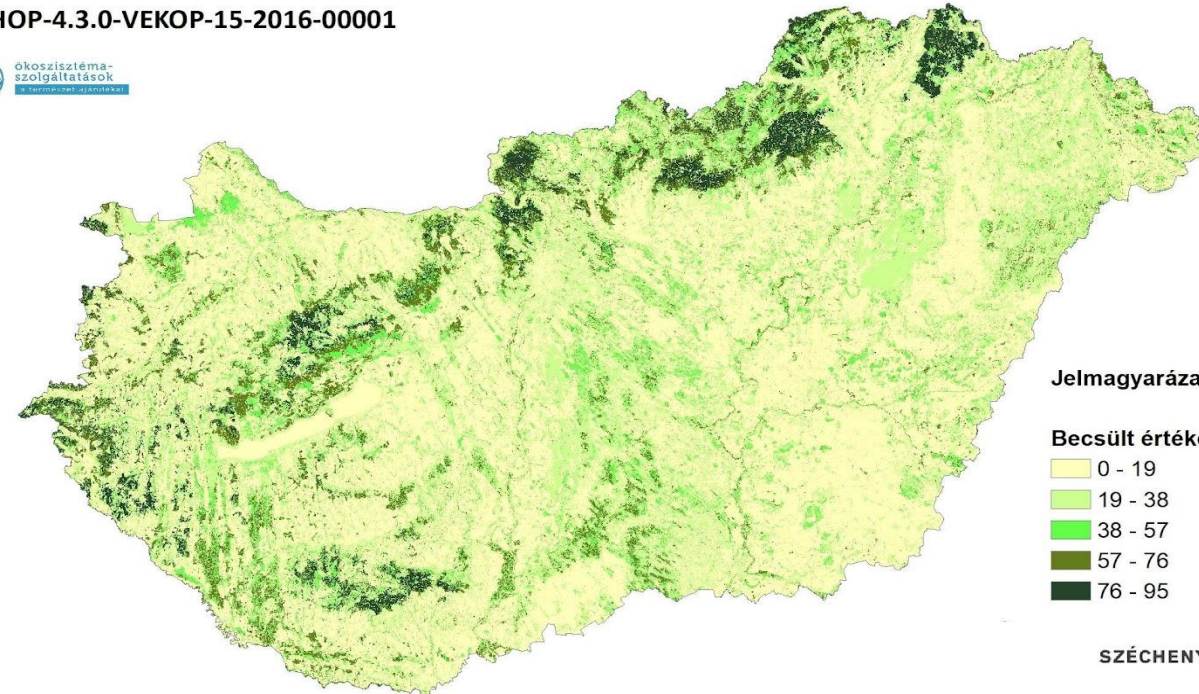
1. szint: gombatermő-képesség

A természetvédelem országos programja.

Gombatermő-képesség alaptérkép (szakértői becslés)

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

Jelmagyarázat

Becsült értékek

0 - 19
19 - 38
38 - 57
57 - 76
76 - 95

SZÉCHENYI 2020

Készítette: Fodor Livia (AM), Petrik Ottó (LTK)

- Az 1. szint elemzésekor a szakértők az **Ökoszisztéma-alaptérkép kategóriáihoz szakértői döntés** alapján pontokat rendeltek a gombatermő-képesség becslésére. (8 mikológus szakértő, 0-100 pont)
- A szakértői becsléssel megadott gombatermő-képesség értékek Ökoszisztéma-alaptérképhez rendelték.
- A megjelenítés és értékelés érdekében az így kapott értékeket **5 osztályba soroltuk** (equal interval - a skálát 5 egyenlő részre osztva) a **rossz gombatermő-képességtől a jó termőképességig** (1-5).

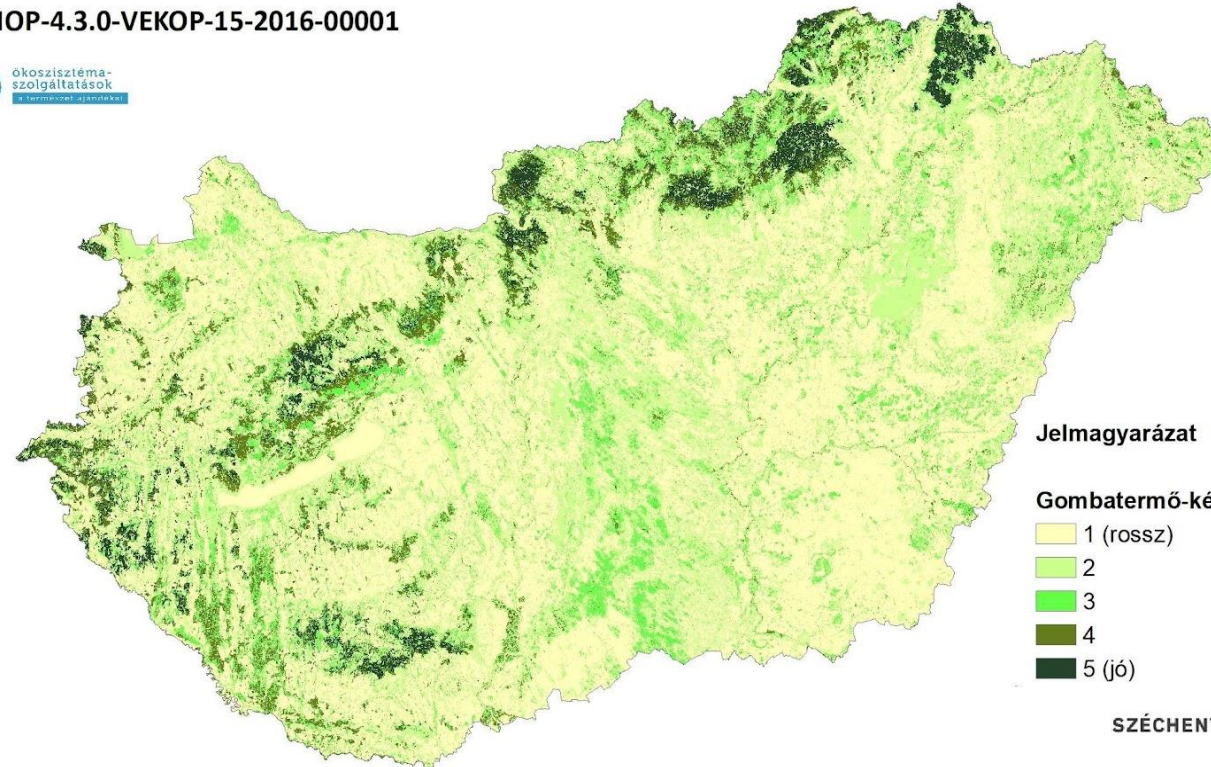
1. szint: gombatermő-képesség

A természetvédelem országos programja.

Gombatermő-képesség térkép

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

Jelmagyarázat

Gombatermő-képesség

- 1 (rossz)
- 2
- 3
- 4
- 5 (jó)

SZÉCHENYI 2020

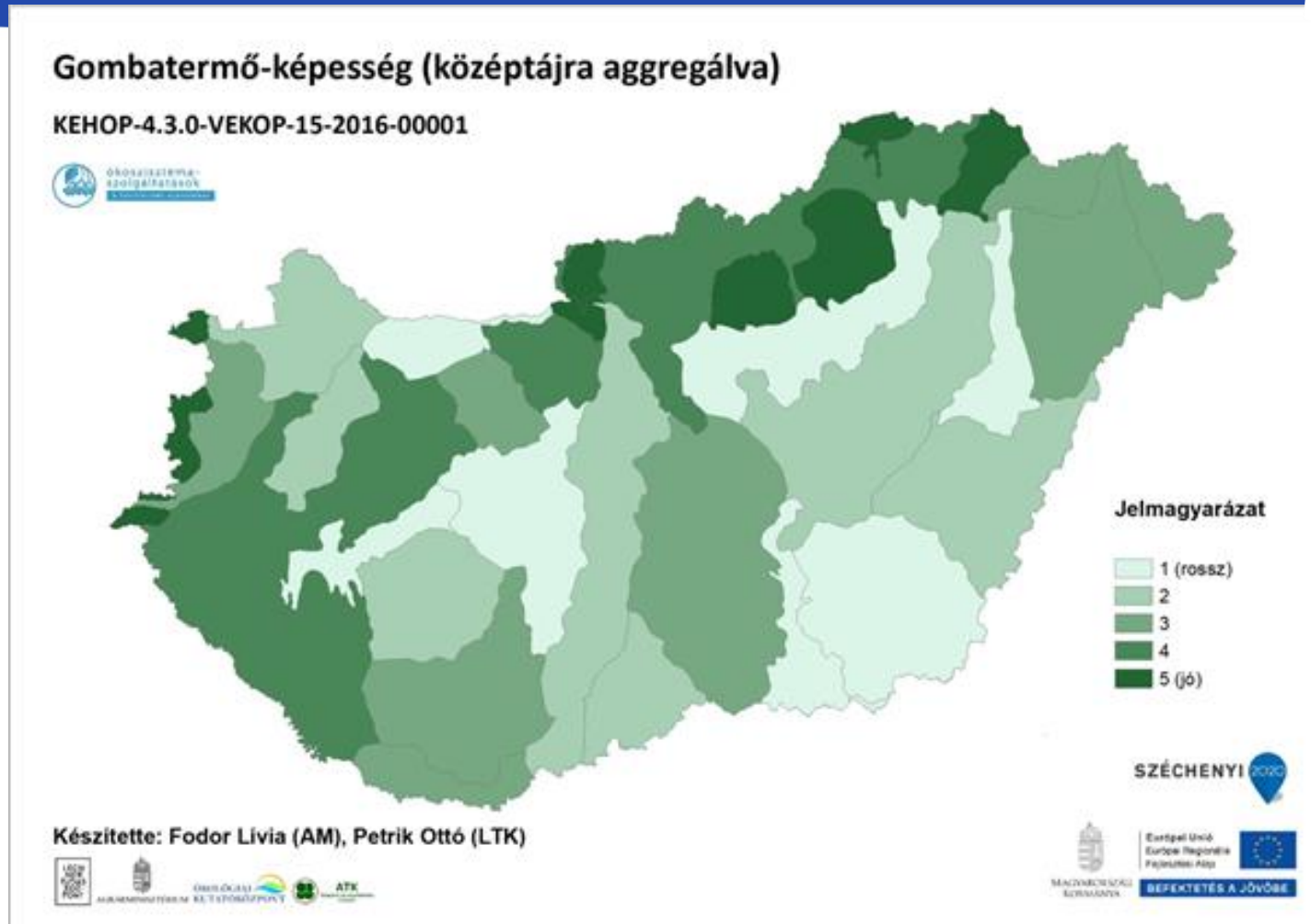
Készítette: Fodor Livia (AM), Petrik Ottó (LTK)

- Az Ökoszisztéma-alaptérkép becsült termőképességét a kiválasztott három környezeti mutató adatai alapján módosultak.
- 5 osztály

1. szint: gombatermő-képesség

A természetvédelem országos programja.

- A gombatermő-képesség térkép pixelértékeit középtáj szinten átlagolva voltak
- A 35 középtájra kapott értéket 5 kategóriába vonták.
- Legjobb középtájak: Börzsöny, Visegrádi-hgy., Mátra, Bükk, Zemplén, Aggtelek, Órség, Soproni-hgy., Kőszegi-hgy.

GOMBÁSZÁS: 2. SZINT

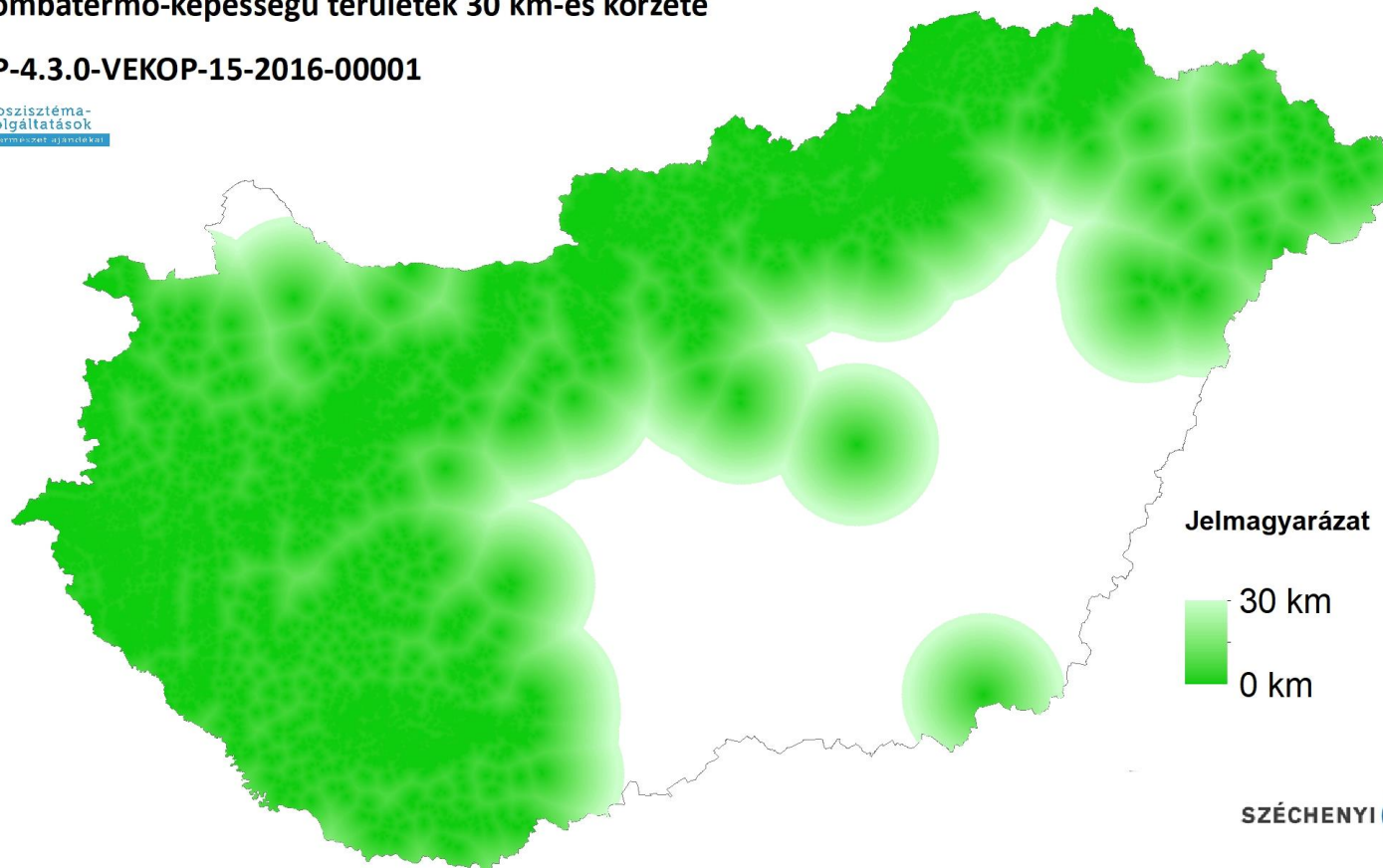
- **Potenciálisan jó gombászóhelyek:** termőképesség és elérhetőség
- 5 legfontosabb szempont a következő volt: 1. a terület gombafajainak diverzitása (62,3 %), 2. a lakóhely közelsége (52,9%), 3. a természetesség (46,8%), 4. egy bizonyos, a gombászok számára érdekes faj/csoport jelenléte (44,9%), illetve a 5. gomba mennyisége (38,2%)
- lakóhely közelsége: a jó gombatermő-képességgel rendelkező területek (5-ös kategória) köré 30 km-es pufferterületet rajzoltunk
- a gombatermő-képesség térkép 5 kategóriája közül csak a legjobbat (5-ös) vettük figyelembe

GOMBÁSZÁS: 2. SZINT

Jó gombászóhelyek:

A jó gombatermő-képességű területek 30 km-es körzete

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

Készítette: Tanács Eszter (ÖK), Fodor Livia (AM)

ÖKOLÓGIAI
KUTATÓKÖZPONT

ATK
Tudomány az Agrárterület
Értékért

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFETÉS A JÖVŐBE

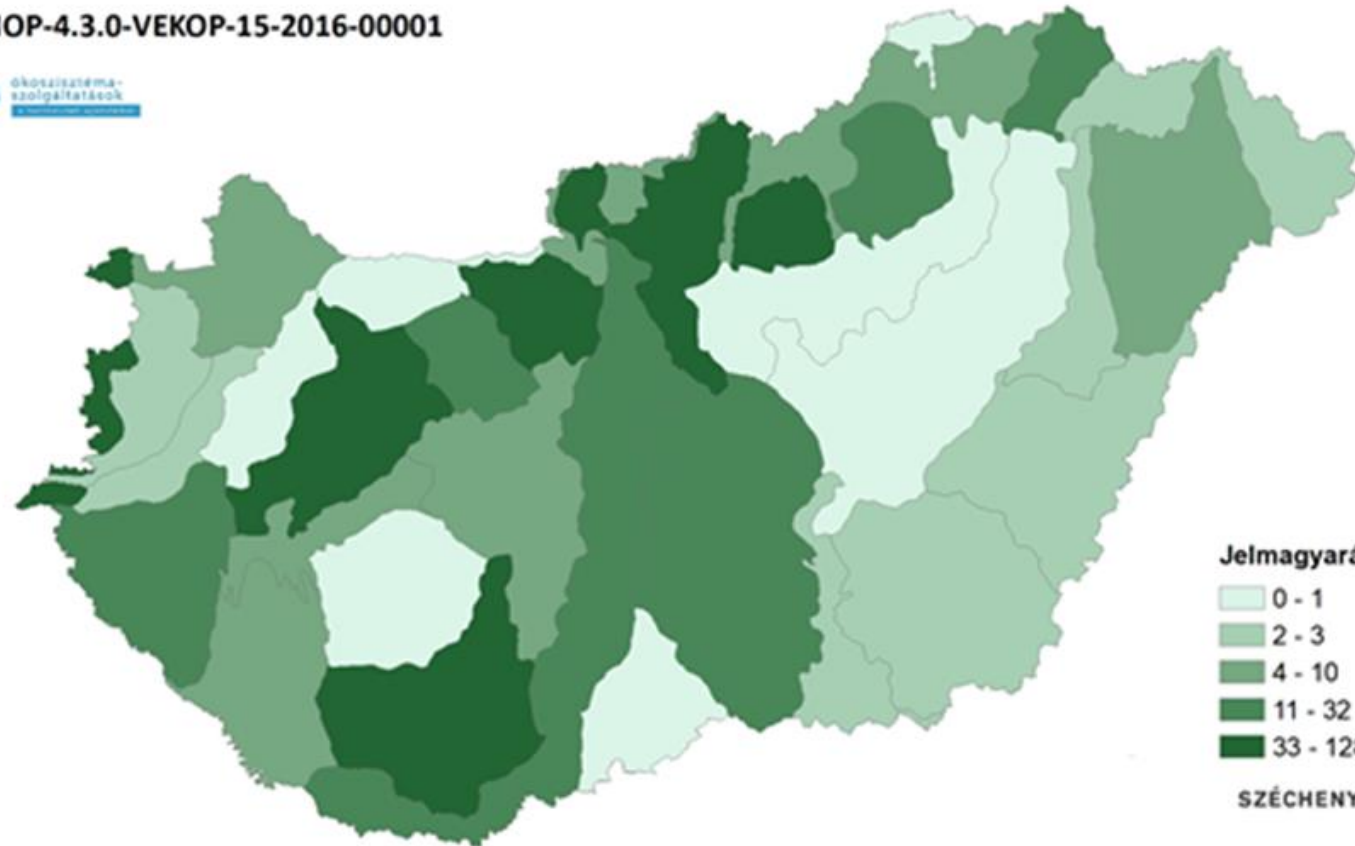
GOMBÁSZÁS: 3. SZINT

- **Ténylegesen látogatott gombászóhelyek:** látogatottság
- a gombászóhelyek látogatottsága (leggyakrabban hova járnak): a válaszadók az egyes területi egységekre milyen létszámban járnak
- a legtöbb gombász a lakóhelyéhez legközelebb található hegyvidéki, erdős tájat keresi fel
- a budapesti és Pest megyei gombászok távolabbi gombászhelyekre is elmennek

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT

Gombászok által látogatott helyek (középtáj) kérdőív válaszok alapján

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

Jelmagyarázat

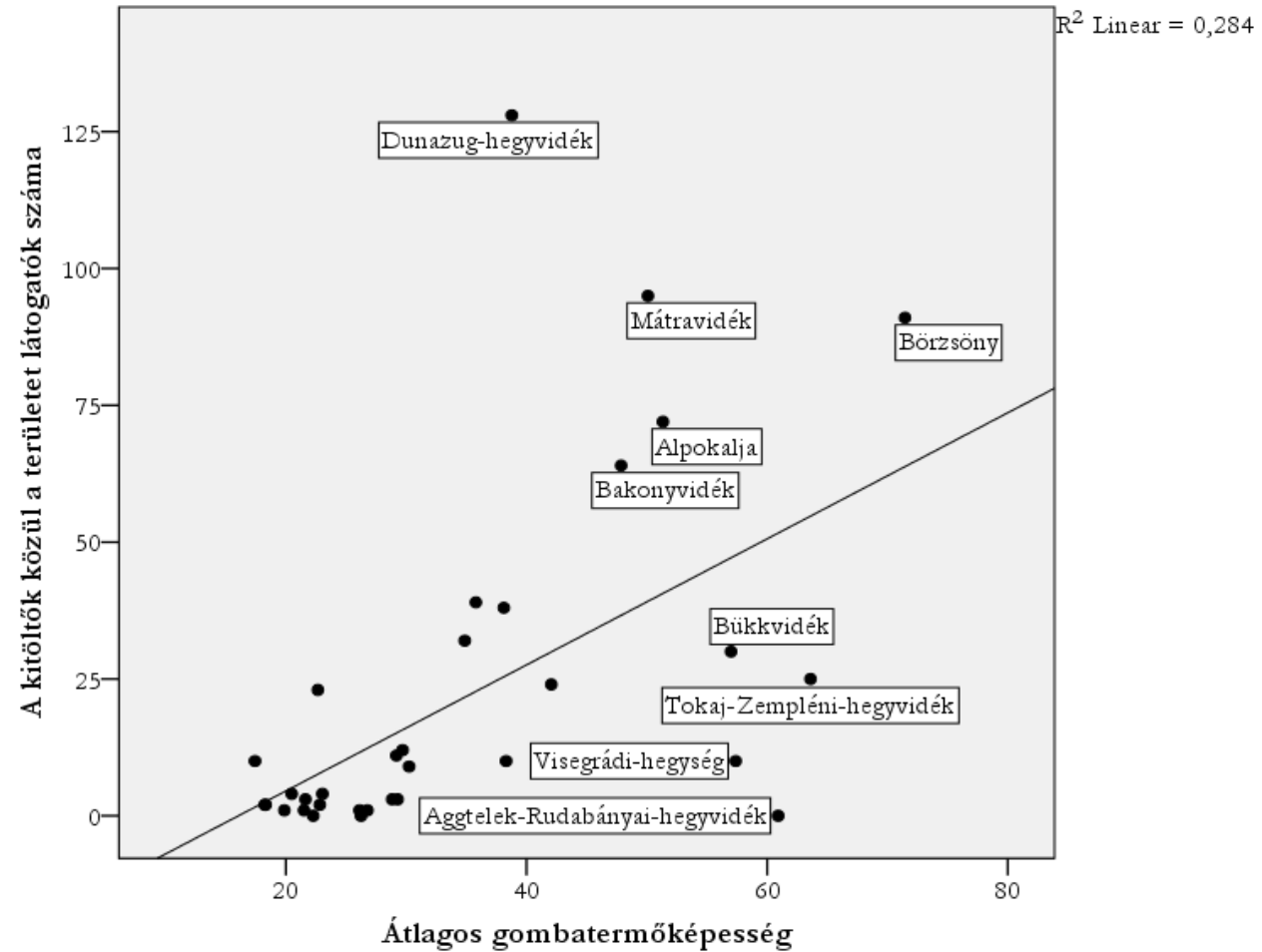
- 0 - 1
- 2 - 3
- 4 - 10
- 11 - 32
- 33 - 128

SZÉCHENYI 2020

Készítette: Fodor Livia (AM), Fabók Veronika (ÖBI)

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT TUDÁS

- Viszonylag kevés (11-50) vagy sok fajt ismerete (101-500); fajok (közismert ehető és a mérgező fajok, pl. gyilkos galóca, világító tölcsérgomba), amelyeket szinte minden gombász felismert
- Legtöbb válaszadó a határozókönyvek és tanfolyamok szerepét hangsúlyozta, mint a tudása forrását
- A válaszadók többségének tudása több forrásból származott, ritka volt a kizárólag tudományos vagy kizárólag generációról generációra öröklődő tudás felhasználása
- Egy válaszadó átlagosan 3-4 (3,51) különböző forrásból származtatta a tudását
- Azokban a kategóriákban, ahol magas volt a lokális tudásszerzési mechanizmusok aránya többségben voltak azok, akik kevesebb (11-50) fajt ismertek fel.

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT TUDÁS

- Legjelentősebb tudásátadási mód: az idősebb generáció átadta a gombászás szokását a fiatalabb generációnak, de a természettel való kapcsolat (természetjárás, természet közelébe költözés stb.) és a természetben szerzett élmények is hozzájárultak ahhoz, hogy valaki elkezdjen gombászni
- Minél rövidebb ideje gombásztak a válaszadók, annál inkább csökkent az előző generáció szerepe és nőtt a barátok, ismerősök hatásának fontossága, de az idősebb generációnak még így is nagyobb jelentősége volt, mint a barátoknak a rövidebb ideje gombászók között is!
- A saját felfedezés hatása a 30 évnél régebben gombászók között volt a legkisebb, a többi kategóriában viszont szintén elég jelentősnek bizonyult, a 15 éve és rövidebb ideje gombászók között meghaladta az előző generáció jelentőségét.
- Az idősebb generáció hatása erősebben jelenik meg a hagyományos tudásban, míg az önállóan kialakított kapcsolat a természettel inkább a tudományos tudás irányába mutatott, de az előző generáció hatása ebben az esetben is jelentős volt!

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT TUDÁS

- Többség megfigyelt valamilyen változást a természeti környezetben
- Minél régebb óta gombászott egy válaszadó, annál nagyobb mértékű változást észlelt
- Leggyakrabban említett indikátorok: a gomba mennyisége (54%), a gombafajok változása (16,9 %), illetve az élőhelyek változása (15,6%)
- Az érzékelt trendek döntő többsége negatív változások, mint például a gomba mennyiségének csökkenése (44,3 %), a fajok eltűnése (11,4%) és az élőhelyek eltűnése (8,4%)
- Változások háttérében álló hatótényezők: a klímaváltozás (25,7%), ezen belül a csapadék csökkenő mennyisége (16,5%), továbbá a tájhasználat, elsősorban az erdőgazdálkodás (25,3%).

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT NORMÁK

Mik az íratlan szabályok? Gyakoriság		
	Létszám	Valid Százalék
1.Minőségi korlátozás gyűjtött fajok	87	32,9
Ritka/védett fajt nem lehet leszedni	43	13,9
Öreg, sérült termőtestet nem lehet leszedni	50	16,1
Túl fiatal termőtestet nem lehet leszedni	38	12,3
2.Nem gyűjtött fajok védelme	93	32,9
Nem ismert gombát nem szabad bántani	35	11,3
Semmiféle gombát nem bántunk, még nem ehető, vagy mérgezőt sem	67	21,6
3. Mennyiségi korlátozás	159	52,8
Nem szabad leszedni minden termőtestet	91	29,4
Ne legyen pazarlás, annyit szabad szedni,amennyit felhasználunk	60	19,4
Ismeretlen fajból csak 1-2 darabot gyűjtsünk	30	9,7
4. Szedés módjára vonatkozó szabályok	117	38,9
Szedés közben ne sérüljön a gombafonal	50	16,1
Élőhelyet, termőhelyet kímélni kell	85	27,4
5. Általános szabályok	110	36,5
Nem szabad szemetelni	60	19,4
Természetjárás szabályait be kell tartani	69	22,3
6. Gombászok közötti viselkedési szabályok	24	8
Hagyni kell más gombászoknak is gombát, tiszteljük a területüket	21	6,8
Nem szabad elárulni a lelőhelyet	5	1,6
7.Emberi egészség védelme	67	17,6
Nem szabad képesítés nélkül határozni idegeneknek	3	1
Csak ismert gombát szabad gyűjteni, ismeretlen gombát el kell vinni szakellenőrhöz	66	21,3
8.Egyéb	4	1,3

GOMBÁSZÁS: 3. SZINT

NORMÁK ÉS IDENTITÁS

- Szinte mindenki egyetértett, hogy vannak íratlan szabályok amelyeket a gombászás során be kell tartani
- Akik több normát említettek meg, többen voltak köztük, akiknek mélyebb volt a tudása
- Természettel való törődés, gondoskodás (stewardship) fontossága
- Az ökoszisztémákkal való törődés, a róluk való gondoskodás nemcsak az ökoszisztémáknak jó, hanem az emberi jóllét egyik fontos elemét is alkothatja, amely a teljes, jól élt élethez kapcsolódik!
- Identitás nem volt kiemelkedően fontos

- Fontos: étkezés, egészséges étel, tudás, ismeretszerzés, pihenés, szórakozás, társaság, fotózás
- Minőségi gombászás összefügg az élőhelyek jó állapotával, bár más tényezők is szerepet játszanak
- Gombászás olyan tevékenység, amely a természetbarát viselkedést segítheti elő

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

